

Hvilke ferdigheter trenger barn og unge for å mestre framtidens skole, arbeidsliv og samfunn?

Skriptet 26. april 2017

Terje Ogden

Nasjonalt Utviklingscenter
for barn og unge,
Universitetet i Oslo

Oversikt

- Hva slags kompetanse trenger barn og unge for å mestre framtidens skole, arbeids- og samfunnsliv?
- Den vanskelige foreldre- og voksenrollen
 - – hvordan de kan bidra til barns mestring og kompetanse
- Hva er gode oppdragelsesferdigheter?
- Hvordan rose og korrigere barn?

Totalt 317.000 nordmenn er i dag mottakere av uføretrygd, viser ferske tall fra Nav. Mens andelen uføretrygdede over 55 går nedover, blir flere og flere yngre uføre. Ved utgangen av 2015 mottok 13.000 personer mellom 18 og 29 år uføretrygd. Det utgjør 1,6 prosent av befolkningen i samme alder.

Totalt 317.000 nordmenn er i dag mottakere av uføretrygd, viser ferske tall fra NAV.

Mens antall uføretrygdede over 55 år går nedover, blir flere og flere yngre uføre.

Ved utgangen av 2015 mottok 13.000 personer mellom 18 og 29 år uføretrygd.

2017: Unge uføre

- Endringer i arbeidslivet gjør det vanskeligere for unge å få og beholde en jobb,
- Det er spesielt økte krav til kommunikative ferdigheter og sosial kompetanse i alle typer jobber som er kritisk for mange,
- Det er ikke flere unge nå enn før som har alvorlige sykdom, men flere får diagnose,
- Arbeidslivet har endret seg, og endrer seg fortsatt på en måte som gjør det vanskeligere for unge med dårlige sosiale ferdigheter å få innpass.
- Det handler ikke nødvendigvis om kompetanse, men det er få jobber der man slipper å «by på seg selv» og slipper mye kontakt med andre,

Fremmer læring

Hemmer læring

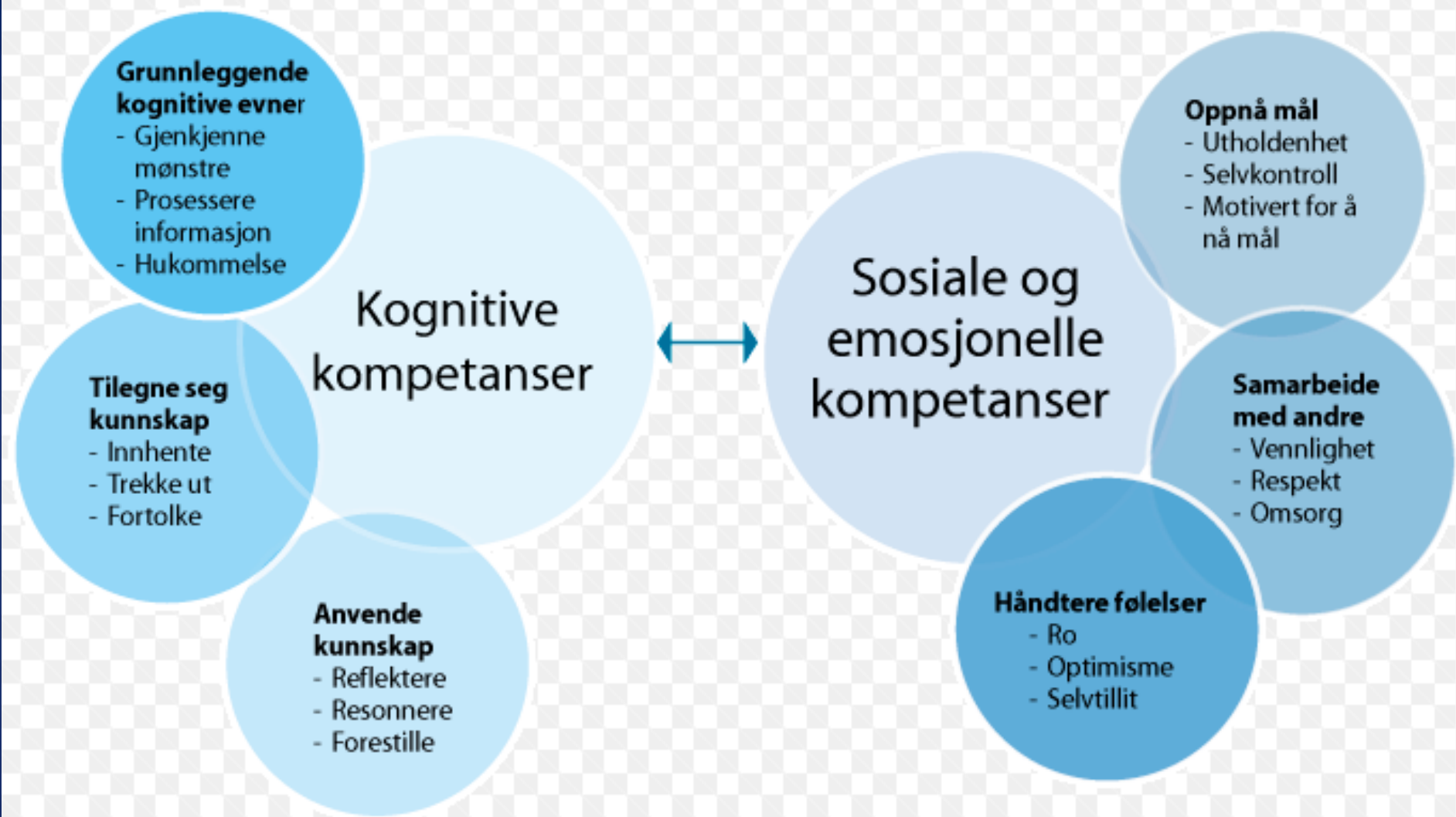

Figur 1.2 Faktorer som fremmer og hemmer læring

Ludvigsen utvalget om framtidens skole

- Betydningen av kommunikasjon og deltakelse øker i samfunnet, og elevenes sosiale og emosjonelle kompetanse har betydning for faglig læring og for elevenes senere liv,
- Derfor er det viktigere enn før at skolen jobber systematisk med å støtte elevenes sosiale og emosjonelle læring og utvikling i fagene,
- I framtidens arbeidsliv vil det sannsynligvis være færre jobber for dem som verken har fagutdanning eller høyere utdanning.

Flerdimensjonal tilnærming til læring: Læring foregår i samspill mellom kognitive og sosiale og emosjonelle ferdigheter.

Early Social-Emotional Functioning and Public Health: The Relationship Between Kindergarten Social Competence and Future Wellness

Damon E. Jones, PhD, Mark Greenberg, PhD, and Max Crowley, PhD

En ny 20-års studie viser en sammenheng mellom barns sosiale ferdigheter i barnehage og deres trivsel i tidlig voksen alder.

Barn som var flinke til å "dele" eller som var «hjelpsomme" i barnehagen hadde større sannsynlighet for å få høyere utdanning og ha heltidsjobber nesten tyve år senere, i følge studien.

Children With Strong Social Skills More Likely to Thrive as Adults

Children's kindergarten social skills linked to their well-being in early adulthood, according to a new 20-year study.

Barn som manglet disse sosial kompetanseferdighetene hadde i større grad mer negative resultater da de var 25, blant annet rusproblemer, vansker med å finne arbeid eller de hadde problemer med loven.

De viktigste utviklingsoppgavene for barn

Å skaffe seg og holde på venner

Å mestre og prestere i skolen

Å følge regler

Felles holdninger og handlinger

- At alle voksne samhandler med barn og unge på positive måter, formidler positive forventninger, og møter utfordringer likt, blant annet med respekt, vennlighet og gode råd,
- Hvis barn skal endre hva de sier og gjør, må også de voksne gjøre det, - unngå opptrappende konflikter, og «svare med samme mynt»
- Det handler om hvordan en møter barn eller elever, og hvilke forventninger en formidler til barns oppførsel; «dette er greit» eller «dette er ikke greit»,
- Innarbeiding av gode «vaner» eller rutiner i det daglige er helt grunnleggende.

Barn og unge i sine omgivelser

STRESS-FAKTORER

SOSIO-ØKONOMISK STATUS

ANTALL OVERGANGER/ FLYTTINGER

NABOLAG

KVALITET PÅ PARFORHOLD

BOLIGFORHOLD

FORELDRES OG BARNEHAGEANSATTES FERDIGHETER

POSITIVE

POSITIV INVOLVERING

TILSYN

PROBLEMLØSNING

LÆRING AV NYE FERDIGHETER

NEGATIVE KONSEKVENSER

BARNETS TILPASNING

NEGATIVE

GJENSIDIG NEGATIVITET

OPPTRAPPING AV KONFLIKTER

NEGATIV FORSTERKNING

BARNETS TEMPERAMENT

FAMILIENS TILPASNING

SOSIALT NETTVERK

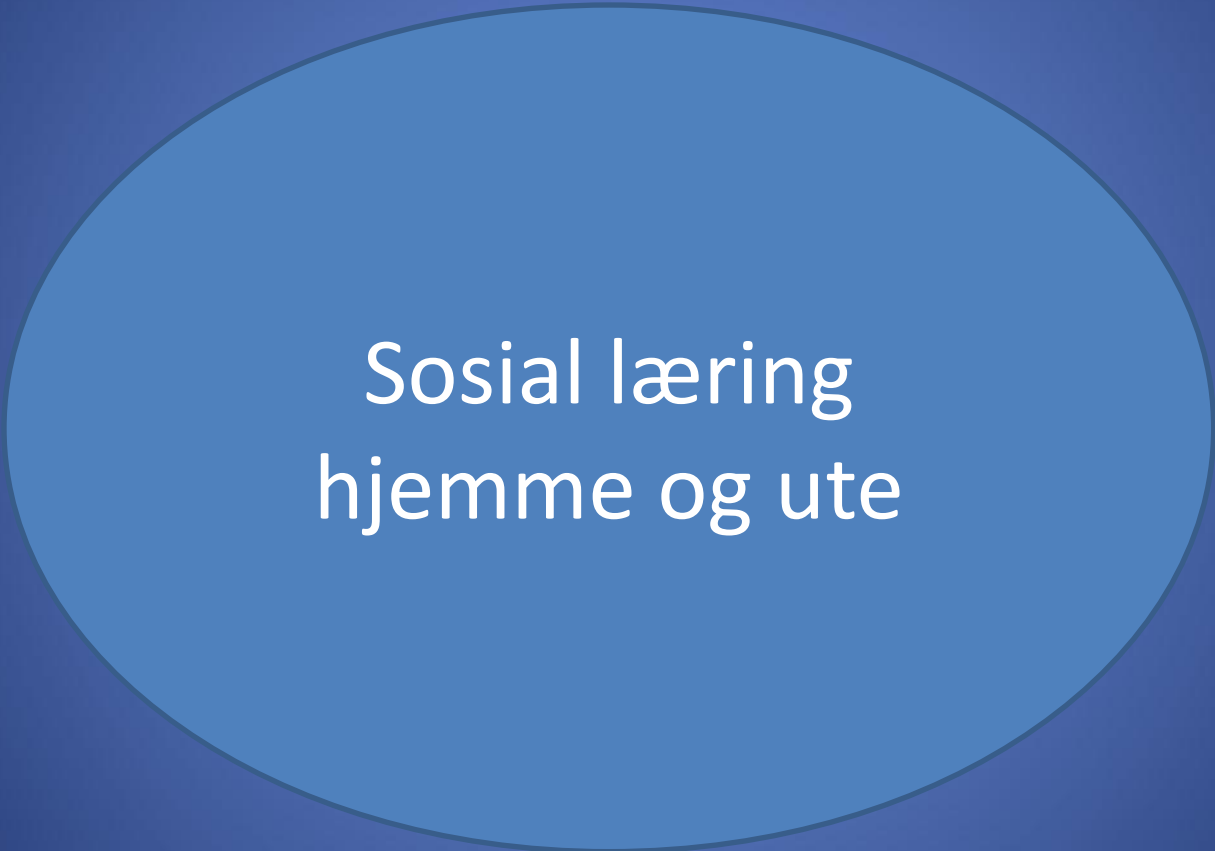
FAMILIE SAMMENSETNING

GENETISKE FAKTORER

KVALITETEN PÅ FORELDRE SAMARBEIDET

Sosial læring
hjemme og ute

Selvregulering hos barn og unge

Tidsskrift for Norsk Psykologforening, Vol 52, nummer 6, 2015, side 497-502

Den viktige og vanskelige selvreguleringen hos barn

Tekst Agathe Backer-Grøndahl
ph.d.-stipendiat

Ane Nærde
Atferdssenteret
dr.psychol., psykolog

I en tid der mulighetene synes uendelige og valgene står i kø, er evnen til selvregulering viktigere enn noen gang.

SELVREGULERING

Når barn med stigende alder kan regulere:
-oppmerksomhet,
-følelser og
-atferd,

Selvregulering handler om å motstå fristelser, ha viljestyrke og utholdenhet i arbeidet med oppgaver.

Selvregulering utvikles i sosial samhandling og læres gjennom gode hverdagsrutiner og tålmodig veiledning fra voksne.

Sosiale ferdigheter

```
graph TD; A[Sosiale ferdigheter] --> B[Samarbeid]; A --> C[Empati]; A --> D[Selvkontroll]; A --> E[Ansvarlighet]; A --> F[Selvhevdelse];
```

Samarbeid

Dele med og hjelpe andre – følge regler og beskjeder

Empati

Ta andres perspektiv, innlevelse og medfølelse

Selvkontroll

Emosjonsregulering

Ansvarlighet

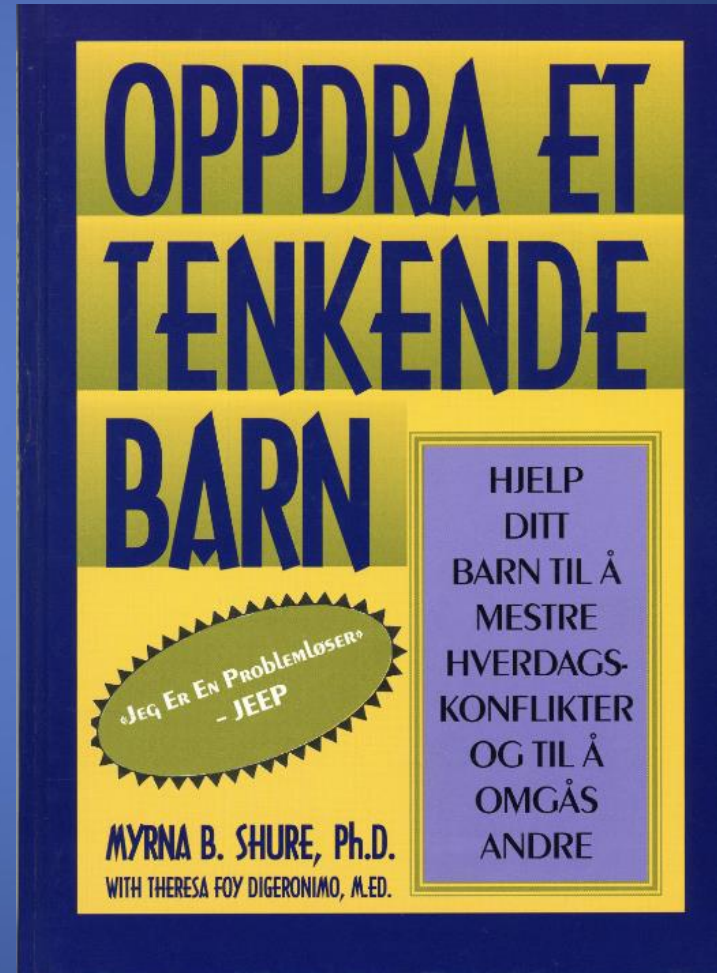
Holde avtaler og vise respekt for andres eiendeler og arbeid

Selvhevdelse

Hevde meninger, rettigheter og behov på positive måter

Foreldre kan lære barn problemløsning

- Å nærme seg konflikten på en forsiktig måte,
- Sette navn på og anerkjenne barnets følelser,
- Gjenta problemet slik barnet framstiller det,
- Be barnet om å foreslå løsninger på problemet,
- Gjenta forslaget til løsning,
- Oppmuntre barnet til omsette forslaget til praksis,
- Følge opp og bekrefte barnet.

Sosial læring hjemme og ute

- Barn lærer av hverandre og av voksne – særlig voksne som de har mye kontakt med hver dag,
- Når barn får de samme tilbakemeldingene hjemme og ute, så øker sannsynligheten for at de lærer forskjellen på rett og galt,
- Små ting kan gjøre store utslag, som måten de voksne snakker til barn og unge på, - «fem ganger så mye vennlighet»,
- Det handler også om gode «vaner» og rutiner skolen og barnehagen, blant annet «å dele med andre» og skifte situasjon,
- Voksne er rollemodeller for barn – barn ser og lærer.

Undervis i vennskap

- Slik får du venner:
 - Snakk med dem om deres interesser
 - Del med dem og ta dem med på det som du og andre venner holder på med
- Slik unngår du å få venner:
 - Skryt av deg selv og fortell alle hvor fantastisk du er
 - Snakk alltid om deg selv, og ikke hør etter hva andre sier

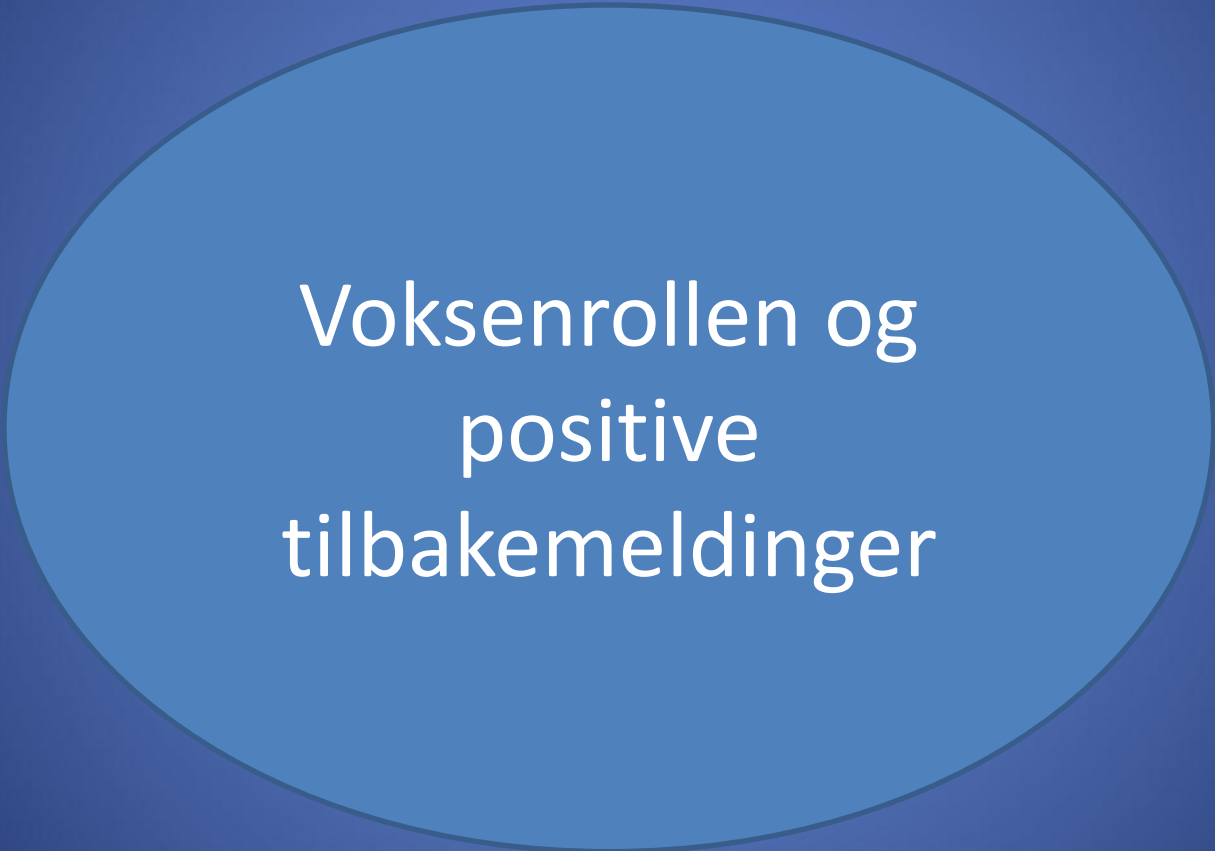
Undervis i vennskap

- Slik holder du på venner:
 - Hold det du lover og hold på hemmeligheter
 - Vent på dem
- Slik mister du venner:
 - Baksnakk dem når de ikke er der, og fortell deres hemmeligheter til andre
 - Vær sjalu hvis de liker noen andre like godt som det

Sosialt kompetente barn og unge lærer mer

- Sosiale ferdigheter gjør det lettere for elever å anvende sine skolefaglige ferdigheter,
- Lærerne skaper læringsmuligheter i timene, og sosialt kompetente elever utnytter disse bedre er mer oppmerksomme, jobber mer og har mer selvkontroll,
- Lærere oppmuntrer også til læring utenfor skolen – for eksempel gjennom å gi lekser, og sosialt kompetente elever benytter seg av disse mulighetene (Jennings & DiPrete, 2010).
- Sosialt kompetente barn har tro på at de kan lære, står på når de møter motgang, løser problemer, mestrer stress, og organiserer skolearbeidet sitt bedre (Durlak et al., 2011).

Voksenrollen og
positive
tilbakemeldinger

Om ros og anerkjennelse

- Ros er et begrep som ikke klinger like godt i alle ører, og blir derfor vekselvis omtalt som 'anerkjennelse', 'bekreftelse' eller 'positive tilbakemeldinger'.
- Ros og anerkjennelse formidler til barn og unge at noen setter pris på det de gjør eller presterer, og øker sannsynligheten for at de vil gjenta det de roses for,
- Ros må gis på en måte som barn forstår «*Takk for at du gjorde som jeg ba deg om og var stille når jeg snakket i telefonen*» istedenfor «*Jeg setter stor pris på din omtensomme og passende reaksjon på mitt ønske om minimal distraksjon mens jeg konverserte i telefonen*».

Ros som virker

- **Ros er presis og spesifikk** «Fint at du satte skoene dine på hylla og hengte opp jakken» istedenfor «Nå var du flink».
- **Ros gis for ny og positiv oppførsel** «Fint at du klarte å komme av gårde så tidlig at du rakk første time» istedenfor «Fint at du gikk på skolen».
- **Ros er entydig positiv** og etterfølges ikke av negative kommentarer «Så flott at du gjorde ferdig alle leksene dine før middag» istedenfor «Så flott at du gjorde ferdig alle leksene før middag, hvorfor gjør du ikke det hver dag, slik som søsteren din?» .
- **Ros er kort og oppriktig** «Du var hjelpsom som tok av bordet – takk skal du ha» istedenfor «Du er den beste hjelperen i verden. I morges gjorde du en super jobb med å hente alle tallerkenene og ta dem ut på kjøkkenet.

Hva bekrefter barn?

- Ros er mest virksom når den gis for innsats heller enn for prestasjoner, og særlig når barn strekker seg etter nye mestringsmål (for eksempel når de klarer å kneppe jakken eller smøre brødkiven selv).
- Virksom ros er spontan, oppriktig og variert – det forutsetter at voksne følger med når barn prøver å mestre nye utfordringer.
- Voksne bør begrunne ros, når det er naturlig: «*Jeg likte godt måten du satte sammen fargene på – der gjorde du en grundig jobb!*»
- Ros får barn til å føle seg kompetent og behovet for ros avløses gradvis av mestringsglede.
- Det er lite som tyder på at barn kan roses for mye – det verste som kan skje er at den ikke den virker.

Hvordan virker ros?

- Ros er mest virksom når den kommer fra en person som barnet har en god relasjon til, som de er glad i, som de respekterer eller ser opp til,
- - og som i tillegg til foreldrene kan være eldre søsken, familiemedlemmer eller lærere,
- Yngre barn er ofte mer opptatt av ros enn eldre barn, fordi de trenger mer anerkjennelse og veiledning i anstrengelsene for å mestre verden rundt seg -
- Eldre barn motiveres vel så mye av mestringsglede, men synes ofte at en anerkjennende kommentar gjør godt.

«Oppmuntring er også viktig»

- Gi positive reaksjoner så ofte som mulig, og i ulike situasjoner,
- "Du klarer dette",
- "Jeg ser at du har jobbet hardt",
- "Husk at du har fått til dette før",
- "Jeg tror at du kan klare det",
- "Dette går litt bedre for hver gang»,
- Oppmerksomhet kan være like viktig som ros og oppmuntring.

Voksenrollen og problematferd

Problematferd hos barn og unge

- Problematferd oppstår ofte i konfliktsituasjoner, som når barn ikke ønsker å gjøre det de blir bedt om, når de ønsker å unngå noe de ikke liker eller når de ønsker å oppnå noe annet enn det voksne synes er rett og rimelig.
- Mellom barn eller unge kan konflikten skyldes kamp om leker eller oppmerksomhet, eller om å være først og best.
- Konflikter oppstår lett når barn og voksne er slitne, trøtte, stresset eller nedfor, eller når det blant barn er knapphet på goder som leker, snacks eller oppmerksomhet.
- Negativ atferd som trusler, aggresjon og mobbing forekommer ofte hos barn som har lært seg at dette er en virksom måte å oppnå det de ønsker på, eller en måte å unngå noe de ikke liker.

Følelser og konflikter

- Barn som slår sine søsken kan bli bedt om å gå på rommet sitt og roe seg ned, men komme inn igjen når de har roet seg.
- Foreldre bør også vurdere om det er situasjoner som de bør unngå å sette barnet i, og der det vet at barnet vil ha problemer med å kontrollere seg (butikker, lekeplasser, hjemme-alone-fester etc).
- Barn og unge kan også få råd og veiledning om hvordan de kan unngå å komme i vanskelige situasjoner,
- For å unngå maktkamp og opptrapping av konflikter er det viktig at den voksne kan forholde bestemt, men saklig og rolig i situasjonen.
- Barns sinne og utagering er smittsomt, og voksne bør være bevisste på hvordan egne følelser eller stress virker inn.

Å forebygge utagering

- Den voksne kan gi gode og tydelige beskjeder om hva de ønsker at barnet skal gjøre, og dermed forebygge misforståelser eller utydigheter.
- Den voksne kan gi barnet en ny mulighet og tenke seg om: «Du glemte deg vel nå? Husker du regelen?»
- Det kan være nyttig at foreldrene gjentar beskjeden: «Nå må du gå og legge deg», uten ytterligere forklaringer og diskusjon («hakk i plata»).
- Innarbeiding av god regler og rutiner i familien er også problemforebyggende, som faste morgenrutiner, spiserutiner og rydderutiner.
- Barnet kan også få et forhåndsvarsel, som når det er fordypet i en lek eller aktivitet, og får beskjed om at vi snart skal gå ut – om 5 eller 10 minutter og de må tenke på å avslutte det de holder på med.

Gode beskjeder

- Sikre deg barnets oppmerksomhet før du gir beskjeden
- Prøv å få blikkontakt
- Vær fysisk nær barnet
- Si nøyaktig hva barnet skal gjøre
- Vær tydelig og bruk enkle ord
- Vær vennlig og bestemt
- Gi én beskjed av gangen
- Vent til barnet følger opp beskjeden
- Unngå argumentering og diskusjon
- Ros barnet når det følger beskjeden

Familien som ramme for barns oppvekst (Kvalitets- og strukturreformen i barnevernet)

- Kunnskap om utsatte barn og deres behov har vært i rivende utvikling de siste tiår, og det er en utfordrende oppgave å sikre at flere barn får riktig hjelp til rett tid.
- *"Varige endringer skapes ved å mobilisere og bygge på de ressursene og strukturene som finnes rundt barnet og som barnet både har tilhørighet og tillit til."*
- Forskningsresultatene fra utprøving av kunnskapsbaserte metoder har dokumentert betydningen det har å mobilisere på barnets viktigste ressurs og struktur; nemlig familien.
- Regjeringens ønske om å gi sterkere insentiver til tidlig innsats og sørge for bedre grunnlag for tverrfaglig samarbeid; arbeidet med tidlig å identifisere utsatte barn og tilby effektive hjelpetiltak og behandling.